

JAARGANG 28
MEI 2013
NUMMER 73

G r o e n i n g a

VRIENDENBULLETIN

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Redactie:

Drs. P. J. E. Bootsma
Ir. T. H. J. Sleyfer
Drs. M. J. A. Vooijs

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

K. Woning, Groningen

Redactieadres:

Haddingestraat 24,
9711 KD Groningen,
050 - 318 16 45

Afbeelding omslag:

De urilift in de
Peperstraat;
Foto:
Tineke Vooijs

Kopijdatum

nummer 74:
1 juli 2013

Kopij aanleveren
in Word,
foto's als JPEG,
Tiff of EPS.

ISSN 1384-8607

Inhoudsopgave:

<i>Thomas Sleyfer</i> Van de voorzitter	1
<i>Pieter Bootsma</i> Volkshuisvesting in Nederland Interview met P. Bregman, directeur van Nijestee	2
<i>Tineke Vooijs</i> Het nieuwe bestemmingsplan Binnenstad Oost	5
<i>Douwe Anne Walsma</i> Hoe zal het met de grote binnenstadskerken verder gaan?	8
<i>Pieter Bootsma</i> Optopping	9
<i>Randy Martens</i> "Mooi en lelijk"	13
<i>Tineke Vooijs</i> Mooi en lelijk 2	14
<i>René Axel Schlöts</i> Mooi en lelijk 3, Commentaar op Hoge der A 3 en 4	15
<i>Redactie</i> Mooi en lelijk 4, de urilift in de Peperstraat	15
<i>Tineke Vooijs</i> Rondleiding door een stad in de stad: het UMCG Interview met Freek de Bos	16
Activiteiten	17

G r o e n i n g a

gebouw is 'de beleving van het gebouw'. Deze beleving moet zo zijn dat de zieke zich geen patiënt voelt. Hij wordt pas patiënt als hij kennis maakt met zijn behandelend arts en met het verplegend personeel. Het UMCG is als het ware een stad in de stad met een vloeroppervlakte van 340.000 m² (van de begane grond en de verdiepingen).

In de komende jaren komt er nieuwbouw op het Bodenterrein: een uitbreiding van het UMCG met 160.000 m². Het is nog niet helemaal zeker, maar wellicht wordt er een nieuw gebouw voor

kankerbestraling met protonen gebouwd. Ook komt er kantoorruimte bij en een nieuw gebouw voor Psychiatrie. Iets nieuws is de Healthy Aging Campus voor onderwijs over en onderzoek naar dit onderwerp.

Hoewel de opzet van het UMCG bij de bouw was om alle afdelingen in een gebouw te concentreren staat de nieuwbouw op het Bodenterrein los van het hoofdgebouw. Het handhaven van de zichtlijn naar de Martinitoren maakte dit noodzakelijk. De nieuwe afdelingen kunnen echter heel goed los van het hoofdgebouw functioneren.

Activiteiten

UITNODIGING

Rondleiding in het Universitair Medisch Centrum Groningen

op 13 juni 2013 (opgave verplicht, zie inlegvel)

Het bestuur van de Vrienden van de Stad Groningen nodigt u uit voor een rondleiding in de 'stad in de stad'. Deze keer willen we u meer laten zien over de architectuur van het UMCG.

Het UMCG is voortdurend in ontwikkeling.

De nieuwbouw op de plek van de oude bakstenen klinieken is gestart in de jaren tachtig en is nog steeds in volle gang.

Het nieuwste Eriba gebouw biedt onderdak aan wetenschappers van over de hele wereld die onderzoek doen rond het thema Healthy Ageing oftewel Gezond ouder worden.

De architectuur van het ziekenhuis beoogt een positieve bijdrage te leveren aan het genezingsproces, er wordt gestreefd naar een Healthy Environment.

Freek de Bos, stafadviseur beleid Bouw & Infrastructuur UMCG leidt ons rond.

Dat gebeurt op:

datum: **donderdagavond 13 juni 2013**

tijd: **19.15 uur**

plaats: **hal bij de hoofdingang van het UMCG, Hanzeplein 1, Groningen**

Tentoonstelling Groningana bij Godert Walter

De jaarlijkse Groningana Zomerverkooptentoonstelling bij boekhandel Godert Walter, het overzicht van de pas verschenen uitgaven over de regio, is te zien van 10 juni tot en met 17 augustus op de eerste verdieping van de boekhandel.

DONATEUR WORDEN
BESTUURSSAMENSTELLING

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen,

opgericht in 1984, komt op voor de belangen van Groningen als centrum van Noord-Nederland en als belangrijke historische stad.

De doelstellingen zijn, kort samengevat:

- het helpen uitdragen van een positief beeld van de stad Groningen
- het bevorderen van de belangstelling voor de geschiedenis van de stad Groningen
- het bevorderen van de meningsvorming over hedendaagse ontwikkelingen in de stad vanuit de historische achtergrond
- het reageren op deze actuele ontwikkelingen

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

**Postbus 296
9700 AG Groningen**

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl

Bank: 44.73.73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

Bestuurssamenstelling

Drs. P. J. E. Bootsma
Mr. T. Duursma
M. L. Hintzbergen
Drs. E. M. Meisner
Mr. drs. J. van der Laan
(secretaris/penningmeester)
Ir. T. H. J. Sleyfer (voorzitter)
Mr. C. Slothouber
Drs. M. J. A. Vooijs
Drs. D.-A. Walsma

G r o e n i n g a

Van de voorzitter

Denken onze bestuurders wel voldoende na voordat ze principebesluiten nemen? Ik vind van niet! En dan heb ik het niet alleen over de stadsbestuurders maar ook over publieke organisaties.

Wij, als organisatie 'die langs de lijn staan', hebben afgelopen jaren meerdere keren gewezen op het gevaar van grote risicovolle investeringen in crisistijd (o.a. in het kader van de tramdiscussie). De tram is inmiddels een gepasseerd station, maar niet dan na een bestuurscrisis. De toenmalig direct betrokken wethouder hield vol dat er voldoende financiële ruimte was. Wat zien we nu? Ondanks afblazen van de tram zijn de tegenvallers zo groot en de inkomsten zo laag dat de gemeente veel meer moet bezuinigen dan gedacht. Maar ook op andere punten is het kennelijk moeilijk vroegtijdig goed door te denken.

Zo hebben we nu een discussie over het opgaan van de bibliotheek in de organisatie rond het Forum. Biblionet sputtert tegen omdat die vreest geheel afhankelijk te worden van een 'stadse' organisatie, terwijl Biblionet een provinciale functie heeft. Maar dat had direct in het begin toch al een discussiepunt moeten zijn? De oplossing had ook al lang bekend moeten zijn.

Door de oplossing van dit soort problemen, van belang voor de invulling van het Forum, steeds uit te stellen wordt nu een gebouw neergezet waarvan nog steeds niet duidelijk is of het wel voldoende invulling krijgt!

Waar we ook nieuwsgierig naar zijn is hoe het nu met de ontwerpen voor de Oostwand van de Grote Markt is gesteld. Het is erg stil. Dat doet vrezen dat ook hier de crisis een rol speelt.

Het afschieten van de tram heeft wèl tot gevolg dat met grote spoed moet worden gezocht naar alternatieve oplossingen. U hebt kunnen lezen dat er naarstig wordt gekeken naar aanpassingen in het busvervoer, o.a. door inzet van langere, gelede bussen. Opmerkelijk is dat nu al wordt ingezet op een lijn die vanaf het station rechtstreeks leidt naar het Zerniketerrein via de westelijke ringweg, een route die voor de tram (grotendeels via het bestaande spoor) destijds werd afgewezen. We wachten met spanning af.

Er komt weer beweging in de plannen voor het voormalige terrein van de Suiker Unie. Wat mij overigens tegenvalt, is dat het te prijzen initiatief om burgers plannen te laten indienen en deze te laten realiseren, nog niet tot een resultaat heeft geleid. Het regende klachten over de bureaucratie die realisatie in de weg stond. Wat zien we? Een oud-topambtenaar komt met een plan en nu wordt er wel aan getrokken. Dat plan omvat een groot gebied, in één keer te ontwikkelen, een afgeleide van het idee om de Floriade in Groningen te krijgen. Op zichzelf een te prijzen initiatief. Maar voor burgers wordt e.e.a. wel ongeloofwaardig. Zo was toch voorwaarde bij de prijsvraag destijds dat het niets mocht kosten?. Bovendien lezen we dat voor een aantal destijds gekozen plannen door burgers wel wat ruimte overblijft. Die ideeën worden dus duidelijk op het tweede plan gezet. Je moet nu niet verbaasd staan dat de burgers weer het gevoel hebben dat ze er niet toe doen, zelfs niet met ideeën die een prijs hebben gewonnen.

Ik wens u een mooie lente en veel leesplezier.

Volkshuisvesting in Nederland

Interview met P. Bregman, directeur van Nijestee

Aedes, de vereniging van woningcorporaties, viert dit jaar haar honderdjarig bestaan. De naam van deze vereniging *die woonhuis met meer dan een vertrek* betekent, zal wel verwijzen naar de bekende tekst uit Johannes 14 waarin Jezus spreekt *van het huis van mijn Vader waarin vele kamers zijn*. Want vele honderden woningcorporaties telt ons land, een aantal dat overigens door allerlei fusies snel vermindert. Het jubileum geeft aanleiding tot de organisatie van een symposium op 7 februari jl., samen met de Vrije Universiteit. Aan deze universiteit is kort daarvoor Wouter Beekers gepromoveerd op een proefschrift over de geschiedenis van de volkshuisvestingsbeweging in Nederland, getiteld *Het bewoonbare land*.

De start van de woningbouwverenigingen is in 1852. De *Vereeniging ten Behoeve der Arbeidersklasse* te Amsterdam wordt opgericht naar het voorbeeld van een dergelijke vereniging te Londen. De vereniging streeft naar goede huisvesting voor de arbeiders. Een drietal Amsterdamse burgers uit de kring van het Réveil, de bekende, 19e-eeuwse protestantse opwekkingsbeweging die haar oorsprong vond in Zwitserland, benadert een aantal vermogende stadgenoten met het verzoek de plannen te financieren. Van het particulier initiatief met verenigingen van leden tot de tegenwoordige sociale ondernemingen die we woningcorporaties zijn gaan noemen, het is die ontwikkeling die Beekers op een hel-

dere manier beschrijft en analyseert. Woningcorporaties, bestuurd door professionals die zich de vraag zijn gaan stellen naar hun legitimiteit. De professionals zijn geen vertegenwoordigers van de overheid noch commerciële ondernemers maar wie zijn ze dan wel en aan wie zijn zij verantwoording schuldig? Het symposium *Oude organisaties nieuwe verbindingen* bespreekt deze vragen. Het symposium ziet in woningcorporaties evenals in scholen en welzijns- en zorginstellingen onderdelen van een bevlogen beweging in de samenleving, ook wel aangeduid als *civil society*. Maar klopt dit zelfbeeld? Voor de professionele dienstverleners is de burger vandaag de dag vooral klant. Nieuwe burgerinitiatieven bestaan naast, soms zelfs tegenover het traditionele maatschappelijke middenveld. Hoe met de bevlogen burgers van nu verbinding te leggen? Daarover wordt het debat op 7 februari gevoerd. Met als deelnemer ondermeer de directeur van het sterk in opkomst zijnde vrijwilligersnetwerk *Present* dat vrijwilligers werft om mensen die bijvoorbeeld zijn vastgelopen in het beheer van huis en haard even een handje te helpen. En met Pieter Bregman, de directeur van woningcorporatie Nijestee te Groningen. Hij laat zich opmerkelijk optimistisch uit over de aanwezigheid van bevlogen burgers in onze stad en over de Groningse praktijk.

Alle reden dus om met hem in het *Vriendenbulletin* in gesprek te gaan.

Pieter Bregman, een bevlogen volkshuisvester te Groningen

P. Bregman,
directeur van
Nijestee

Groningen kent een aantal woningcorporaties waarvan Nijestee (13000 woningen) Patrimonium (7000 woningen), De Huismeesters (8000 woningen) en Lefier (9000 woningen en 3500 kamers) de grootste zijn. Bregman, die me ontvangt in het nieuwe kantoor van Nijestee, houdt het aandeel van de corporaties in de totale woningvoorraad van de stad van 90000 woningen op 35%. Dat aandeel was 15 jaar geleden nog 50% maar door sloop en

verkoop van woningen van het corporatiebezit en de nieuwbouw voor particuliere rekening is dat aandeel teruggelopen.

De taken of beter de *taakvelden* van de corporaties zijn door de overheid vastgelegd in de regelgeving. Het eerste taakveld is de zorg voor de huisvesting van mensen met lagere inkomens. De corporaties dienen voorts te zorgen voor hun financiële continuïteit en voor het onderhoud van hun woningbezit. Er moet een bewonersbeleid zijn en de corporaties moeten ervoor zorgen dat het in de wijken prettig wonen is. Daartoe bevordert de kwaliteit van de openbare ruimte, je zorgt voor voldoende voorzieningen in de wijk en je streeft naar sociale cohesie. In de wijk moet huisvesting worden geboden aan een groeiende groep ouderen. De uitvoering van dit rijke takenpakket financiert de corporatie uit de huuropbrengst en uit de verkoop van woningen uit het woningbezit; sinds 1996 ontvangt de corporatie geen objectsubsidie meer van de overheid. Controle op de corporaties wordt inhoudelijk uitgeoefend door het departement en financieel door het *Centraal Fonds Volkshuisvesting*.

Het maatschappelijk middenveld

Bregman: “Nederland is bij uitstek het land van het maatschappelijk middenveld. Het kwam hier op neer dat elke groep zijn eigen achterban organiseerde en zich daarvoor verantwoordelijk voelde. Daar zijn in toenemende mate vraagtekens bij gezet onder invloed van de Angelsaksische visie op de maatschappij die alleen overheid en particulier initiatief kent waarbij de disciplinerende ofwel geschiedt door de democratische politieke organen dan wel door de markt. Wij kennen een derde weg, het maatschappelijk middenveld waarbij de vraag rijst wie disciplineert en hoe er kan worden gelegitimeerd. Het bijzondere van de situatie in Groningen is“, aldus Bregman, “dat hier in tegenstelling tot vele plaatsen elders in het land geen disciplineringsprobleem aan de orde is omdat we werken onder de paraplu van de gemeente. Met de gemeente worden afspraken gemaakt, die bijna gemeenteraadsbreed worden gesanctioneerd. Aan die afspraken moeten we ons vervolgens houden.”

“We moeten ons realiseren dat aan alle oplossingen nadelen kleven. Breng je de

volkshuisvesting onder bij de commercie dan heb je te maken met het gegeven dat de markt voor een zo hoog mogelijke huur gaat. Volkshuisvesting via gemeentelijke woningen leidt, zo is de ervaring uit het verleden, tot de slechtste woningen van de stad: voor de politiek is de lange termijn met wat daar aan degelijk bouwen en regelmatig onderhoud bij hoort nu eenmaal niet interessant. Er moet gescoord en dat doet de wethouder op de korte termijn. En het is in het belang van de volkshuisvesting dat het huisvestingsgeld in een aparte zak zit waar de politici niet met hun handen zomaar in kunnen zitten. De rijksoverheid is ook geen geschikte partij voor het verzorgen van de huisvesting want deze heeft een lokaal karakter. In Winschoten liggen de zaken heel anders dan in Wassenaar. De werkelijkheden van de beide plaatsen zijn totaal verschillend. Ik heb ook aan de tijd dat de rijksoverheid de huisvesting financieel runde gemerkt hoe onvoordelig dat was. Tot 1996 toen de corporaties op eigen benen kwamen te staan is ongelooflijk veel geld verspild. Ik bespaarde vanaf dat jaar op de leningen van Nijestee 3 miljoen op jaarbasis! Nee, het rijk is chronisch inefficiënt. Te denken dat je met de overheid beter af bent zoals je nu wel weer hoort, is onzin.”

Het Groningse model

Bregman: “Het Groningse model waarbij met de gemeente afspraken worden gemaakt en de bewoners zoveel mogelijk bij de taken van de corporatie worden betrokken, wordt in het advies over het na te streven beleid van de corporaties, dat de commissie Hoekstra heeft opgesteld, landelijk uitgerold. Met het Groningse gemeentebestuur hebben de corporaties een gemeenschappelijke visie ontwikkeld op de ongedeelde stad. Dat wil zeggen dat de wijken gemengd van aard zijn en er geen rijke en arme buurten ontstaan. Vanuit die visie zijn bij de wijkvernieuwing van Vinkhuizen koopwoningen gekomen terwijl de wijk oorspronkelijk alleen huurwoningen kende. In de Oosterparkwijk worden oudere bewoners “vastgehouden” want dat is goed voor de sociale cohesie. Antilliaanse jongeren die in Lewenborg last kunnen geven worden aangesproken door de oudere Antilliaanse bevolking. Eveneens een voorbeeld van cohesie. Een andere afspraak met de gemeente betreft de huisvesting van kwetsbare mensen als

ex-gedetineerden, ex-verslaafden en ex-psychiatrische patiënten. Wij zorgen voor huisvesting binnen drie maanden als de gemeente er voor zorgt dat ze verplicht begeleid worden.”

Wijkteams

“Bij de wijkvernieuwing wordt samengewerkt tussen gemeente, corporaties en de bevolking. Er worden wijkteams geformeerd. Daardoor worden in de wijk allerlei faciliteiten ontwikkeld: voetbalkooien, openbaar groen, wandelpaden, kunst in de wijk. We stimuleren buurthuizen. Er bestaat een website ([www. Mensen maken stad.nl](http://www.Mensenmakenstad.nl)) waar je heel veel voorbeelden kunt vinden.

De faciliteiten worden op fifty-fifty basis bekostigd door gemeente en corporaties. Het mes snijdt aan twee kanten: voor de bewoners is de wijk prettig om in te wonen en voor ons houdt dat in dat de woningen meer opleveren bij eventuele verkoop.”

Voorzieningen

“Als corporatie maken we ons vanwege de leefbaarheid in de wijk ook druk om goede voorzieningen als winkelcentra en scholen. In Vinkhuizen was het winkelcentrum compleet verlopen en zijn we zover gegaan dat we een winkelcentrum hebben ontwikkeld toen de commerciële partijen verstek lieten gaan. De minister moest er aan te pas komen om toestemming te geven. Dat heeft de wijk een enorme boost gegeven.

In de Oosterparkwijk waar van de 6500 woningen er 4000 in bezit zijn van Nijestee stimuleren we dat er een goede school komt.”

De onbestendige politiek

“De politiek kan je alle kanten opsturen.” Bregman wijst op de Abel Tasmantoren met koop- en vrije-sectorhuurappartementen door Lefier gebouwd. “In de jaren 2003 en 2004 werd door de rijksoverheid heel erg een beroep op ons gedaan om nieuwbouw, ook in dat segment, te realiseren. Nu is dat weer voorbij. Een ander voorbeeld zijn de Vogelaarwijken.

Eigenlijk wilden we in Groningen daar niet aan mee doen. De aanwijzing leverde gauw het beeld op dat het om een achterbuurt zou gaan. Lefier en De Huismeesters die bij het project van de Vogelaarwijken de Hoogte en de Korrewegbuurt waren betrokken hebben veel aan het project gedaan en het is best wat

geworden. De leefbaarheid is significant verbeterd. Maar de focus van Den Haag is weer helemaal veranderd. Minister Blok vindt dat de leefbaarheid helemaal geen kerntaak van de corporatie is. Hij is weer terug gevallen op een dirigistische rol van de overheid. Terwijl ik denk dat we die tijd echt gehad hebben. Nee de uitdaging zit niet in Den Haag.

Voor ons ligt die in wat de mensen willen, in de eigen verantwoordelijkheid en in de opvattingen die in de gemeenteraad leven.”

Studentenhuisvesting

De studentenhuisvesting is een belangrijk thema in de politiek van Groningen. Wat vindt Bregman van de rol van de corporaties in dezen? “De studentenhuisvesting is voor het overgrote deel in handen van particulieren en huisjesmelkers. De rol van de corporaties is relatief klein. Wij zien in de jongerenhuisvesting voor ons wel een belangrijke taak weggelegd. Als we massief bouwen zal er in de jongerenhuisvesting een stuk minder uitbuiting zijn en minder leefstijlproblemen in de wijken. Hoewel, er zijn geen feiten die stellen dat studenten meer overlast geven dan niet-studenten. Je moet voorzichtig zijn met stigmatiseren. Helaas, door het overheidsbeleid hebben we minder geld en kunnen we veel minder bouwen dan we van plan waren.”

Optimisme

Ik kom terug op het optimisme dat Bregman uitstraalde bij het symposium in februari.

Bregman: “Ik ervaar een onderstroom van burgers die verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en voor de buurt. Dat is ook nodig want de kosten voor de gezondheidszorg en voor de verzorging van mensen zijn niet meer op te brengen. Voor elkaar boodschappen doen. Dat wordt nodig en eigenlijk is dat veel prettiger. Ik zie ook dat mensen samen wat willen.

Mensen richten verenigingen op om zonnepanelen aan te schaffen en beginnen samen tuintjes. De komst van de sociale media geeft de mensen ook de mogelijkheid om zichzelf makkelijk te organiseren. Samen het portiek van kunst voorzien, samen het groen aanpakken, daar loop ik warm voor. Dat maakt me optimistisch. Ik ben er ook voor om, werkend bij Nijestee, dit soort aantrekkelijke vergezichten op te roepen.”

Het nieuwe bestemmingsplan Binnenstad Oost

De laatste maanden is het Platform Cultureel Erfgoed Groningen druk bezig met het bestuderen van en reageren op de nieuwe bestemmingsplannen voor het beschermd stadsgezicht van de historische binnenstad van Groningen.¹⁾ De reden is dat de bescherming van dat stadsgezicht onvoldoende is. Bescherming van de binnenstad begint met een beschermend bestemmingsplan.

Huidige bestemmingsplan niet beschermend

Het huidige bestemmingsplan voor de Groningse binnenstad staat ontwikkelingen toe die in strijd zijn met bescherming van het beschermd stadsgezicht. Ontwikkelingen binnen het beschermd stadsgezicht moeten mogelijk zijn, maar zo dat deze niet ten koste gaan van het unieke karakter van de binnenstad. Ontwikkelingen moeten passen binnen de bestaande situatie. Daarin is ook plaats voor moderne architectuur, mits deze qua schaal past in de omgeving en daarmee niet conflicteert.

Indien het bestemmingsplan hoger bouwen toestaat dan de bestaande situatie, is het bestemmingsplan niet beschermend. Volgens de huidige bestemmingsplannen voor de binnenstad is veel hoger bouwen dan de bestaande hoogte mogelijk, ook doordat men gebruik kan maken van de vrijstellingsregeling, waardoor nog een extra bouwlaag kan worden toegevoegd.

De gemeente Groningen wil nu voor de Hortusbuurt en het middeleeuws stadsdeel binnen de diepenring de bescherming van het stadsgezicht via het bestemmingsplan versterken. Voor het beschermd stadsgezicht van Binnenstad Oost was versterking van de bescherming niet het belangrijkste doel. Het bestemmingsplan voor Binnenstad Oost, het eerste nieuwe bestemmingsplan voor de binnenstad, heeft de raad op 23 april jl. goedgekeurd. Het plan voor de Hortusbuurt wordt in juni/juli van dit jaar goedgekeurd, het

bestemmingsplan voor de binnenstad binnen de diepenring in 2017.

Het bestemmingsplan Binnenstad Oost

In Binnenstad Oost is - anders dan in de Hortusbuurt en in het gebied binnen de diepenring - slechts een klein deel beschermd stadsgezicht: alleen het zuidoostelijke deel tussen het Schuitendiep, de zuidzijde van Achterom (de noordzijde van de Nieuweweg) en het Damsterdiep, en ook de beide zijden van het Damsterdiep tot de Steentilkade en de Damsterkade, en de stroken langs de Turfsingel en het Schuitendiep.

Beeldbepalende panden

Buiten het beschermde stadsgezicht staan beschermingswaardige, maar onbeschermde en gave ensembles en panden zoals eenlaags huisjes in de Agricolastraat en waardevolle panden uit de jaren '20 aan de Oostersingel nr. 164-192 van de Engelse architect Saville, bekend als de architect van het Grand Theatre op de Grote Markt. Ook het complex met sociale woningen tussen de Turfsingel en de Oostersingel 120-150, in de jaren '30 ontworpen door Siebe Jan Bouma, is waardevol. De genoemde bebouwing wordt weliswaar als beeldbepalend aangegeven op de cultuurhistorische waardenkaart bij het bestemmingsplan, maar voor beeldbepalende panden geldt helaas geen enkele bescherming, behalve dan dat de welstandscommissie bij nieuwbouw of verbouwing extra aandacht kan schenken aan de vormgeving daarvan. Door nieuwbouw of verbouwing binnen een ensemble wordt echter de eenheid van het ensemble aangetast tenzij de veranderingen in het gehele ensemble op dezelfde wijze worden aangebracht.

Het verzoek van het Platform was meer bescherming voor deze beeldbepalende ensembles te regelen via het bestemmingsplan door de bestaande dak- en goothoogtes weer te geven op de bestemmingsplankaart en bovendien voor deze panden de afwijkingsbevoegdheid van het college te schrappen.

Afbeelding 1, 2:
hoek
Kruitgracht/Walstraat

Afbeelding 3:
Gymnasiumstraat

Volgens de afwijkingsbevoegdheid, die is opgenomen in de regels van het bestemmingsplan, kunnen B en W een huiseigenaar toestaan 4 m hoger te bouwen dan is aangegeven op de bestemmingsplankaart.

Voor het Boumacomplex bestaande uit woningbouwoningen in bezit van de woningcorporatie Nijestee is de bescherming via het bestemmingsplan op het ogenblik extra urgent nu Nijestee deze woningen in de verkoop doet. Dit fraaie complex verving in de jaren '30 de krotwoningen tussen de Walstraat, de Oostersingel, de Gymnasium-

straat en de Turfsingel. De woningen aan de Turfsingel zijn een rijksmonument. Tot nu toe zorgde de woningcorporatie voor het onderhoud en de instandhouding van het gehele complex, met het gevolg dat het complex intact gebleven is. Nu particulieren deze woningen in eigendom krijgen, kunnen zij hun eigendom verbouwen binnen de grenzen die het bestemmingsplan stelt, met als mogelijk gevolg verrommeling door dakopbouwen. (afb. 1 en afb. 2)

Commentaar van het Platform en van de wethouder

Bij een aantal gave beeldbepalende ensembles en panden is op de bestemmingsplankaart wel de bestaande hoogte vastgelegd. De beeldbepalende eenlaags huisjes in de Agricolastraat en de Nieuwe St. Jansstraat, de panden van Saville en het grootste deel van het Boumacomplex kunnen echter worden opgehoogd door middel van de afwijkingsregeling. Alleen bij het complex van Boumawoningen aan de Oostersingel 120-150 is de afwijkingsbevoegdheid geschrapt. Deze woningen zijn wat groter dan de Boumawoningen in de Walstraat, Kruitgracht en Gymnasiumstraat en ze hebben een grotere monumentale waarde, aldus wethouder Van der Schaaf. De gevels verspringen om de 15 m naar achteren, terwijl de dakhoogte dan ook verandert. Hierdoor ontstaat een afwisselend gevelbeeld en verschil in hoogte binnen het blok.

Voor de woningen aan de Walstraat, Gymnasiumstraat en Kruitgracht is de afwijkingsregel niet afgeschaft. Ook daar is variatie in de bebouwing aangebracht (zie afb. 3 en 4), zij het anders dan aan de Oostersingel, en deze woningen zijn weliswaar kleiner maar wel geschikt als starterswoningen, waar veel behoefte aan is. Volgens de wethouder is deze bebouwing minder monumentaal en moet het mogelijk zijn deze woningen te vergroten. Volgens hem kan door middel van de afwijkingsbevoegdheid gestuurd worden op de kwaliteit van de uitbreiding. Daarmee onderschat de wethouder de schade die aan het Boumacomplex wordt toegebracht door veranderingen aan het complex toe te staan. De kwaliteit wordt mede bepaald door de eenheid van het complex en deze wordt aangetast als sommige woningen worden opgehoogd en andere niet, of als dakkapellen van verschillend formaat en verschillend materiaal worden aangebracht. De gemeenteraad heeft zich wel heel gemakkelijk laten overtuigen door de wethouder. (afb. 5)

Een garantie voor het bewaren van de eenheid van het complex zou ook via de welstandsnota bereikt kunnen worden. In de welstandsnota zijn echter geen gebiedsbepalende regels vastgelegd voor het gebied Binnenstad Oost. Ook geldt de onlangs angescherpte welstandsnota niet voor dit gebied, zodat de welstandsnota hier verrommeling niet kan tegenhouden.

Doordat de afwijkingsregel voor de Savil-

Afbeelding 4:
Walstraat

Afbeelding 5:
Oostersingel 120-150

Afbeelding 6:
Panden van Saville

le panden aan de Oostersingel 164 t/m 192, niet is geschrapt kunnen ook zij worden aangetaast door optoppingen die het gevelbeeld van deze karakteristieke woningen zullen verstoren. Bij twee van deze panden heeft al een optopping plaats gevonden. [afb. 6]

Het Platform betreurt het dat de 'Monument light' aanwijzing niet wordt toegepast in Binnenstad Oost ter bescherming van beeldbepalende panden. Dit instrument was voorgesteld door RO/EZ om bescherming te bieden aan waardevolle niet-beschermde panden. Nu blijkt dat de gemeente daarvoor geen geld

heeft. Investeren in het behoud en herstel van de unieke Binnenstad van Groningen is echter lonend voor de gemeente Groningen omdat de binnenstad hierdoor nog aantrekkelijker zal worden voor bezoekers en bewoners.

Weinig bescherming voor tuinen

In een bestemmingsplan hoort eveneens aandacht te worden besteed aan bescherming van bestaande tuinen en tuintjes. Het Platform wees op het gebrek aan bescherming voor de tuin van Hommes, een verwaarloosd restant van een historische tuin gelegen tussen de Oostersingel en het Poortersplein. Te hoge bebouwing daaromheen dreigt het zonlicht weg te nemen uit deze oorspronkelijk waardevolle tuin. Voor de bebouwing aan de oostzijde is de afwijkingsregel geschrapt voor slechts een klein aangrenzend terreintje waar nu 4 m hoog gebouwd mag worden. Dit is niet voldoende voor het voortbestaan van de tuin, daar de overige bebouwing (met afwijkingsbevoegdheid) aan de oostzijde 22 m en aan de zuidzijde 18 m hoog kan worden met afwijkingsbevoegdheid.

Ook maakt het nieuwe bestemmingsplan het mogelijk om bestaande tuinen en tuintjes vol te bouwen tot een hoogte van 4 m in de gebieden Centrum 1 en 2. Het argument is dat de stad in de loop van haar bestaan steeds compacter werd en die ontwikkeling moet doorgaan. Het idee dat de binnenstad versterkt wordt als deze aantrekkelijker wordt voor gezinnen met kinderen en voor meer kapitaalcrachtige bewoners doordat hier woonhuizen met tuinen beschikbaar zijn, wordt niet in beleid omgezet.

Conclusie

De bescherming van het beschermd stadsgezicht van Binnenstad Oost en van de beeldbepalende panden daar is slechts ten dele gelukt.

1) Bij een groot aantal beeldbepalende panden is de bestaande goot- en bebouwingshoogte op de kaart aangegeven.

2) De afwijkingsregeling blijft echter wel van toepassing op enkele uitzonderingen na.

- Zo is de afwijkingsregeling voor de hoek Nieuweweg-Damsterdiep geschrapt, evenals voor een deel van het Boumacomplex namelijk Oostersingel 120-50.

- Ook is de afwijkingsregeling voor een minuscule deel van het bouwterrein aan de Oostersingel ten oosten van de tuin van Hommes geschrapt om de tuin van Hommes meer licht te geven, het restant van een historische tuin. Deze maatregel is een gebaar dat de tuin niet zal redden.

3) Wel blijft gehandhaafd de regel dat binnenterreinen en tuinen in Centrum 1 en 2 tot 4 m hoog bebouwd mogen worden.

1) Onder de historische binnenstad van de gemeente Groningen verstaan we deel dat binnen de voormalige 17de-eeuwse wallen ligt zoals afgebeeld op de kaart van Haubois: de Hortusbuurt, Binnenstad Oost en de middel-eeuwse binnenstad binnen de diepenring.

Hoe zal het met de grote binnenstadskerken verder gaan?

Sinds 2006 bestaat de BRIM-regeling voor monumentale gebouwen (Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten). Er werd geconstateerd, dat de achterstand in restauratie van rijksmonumenten langzamerhand werd weggewerkt. In 2011 toen de regeling enigszins werd aangepast, was van 90% van de monumenten het casco in goede staat. De BRIM-regeling houdt in, dat voor planmatig onderhoud en incidenteel herstel 65% subsidie kan worden gegeven. In 2013 werd de regeling opnieuw aangepast, vanaf dat moment was alleen nog onderhoud subsidieabel.

De achterliggende redenering bij het invoeren van de BRIM-regeling was dat men wilde voorkomen, dat er opnieuw restauratieachterstand zou ontstaan. Door goed onderhoud zouden kostbare restauraties op zijn minst uitgesteld kunnen worden, zodat het ook financieel voordeliger zou uitpakken.

De gemeente Groningen zag ook het belang van deze aanpak in en besloot naast de subsidie van het Rijk 25% van de subsidiabele kosten voor haar rekening te nemen. Dat bedrag kwam uit de ISV (Investerings Stedelijke Vernieuwing)-gelden, die jaarlijks door het Rijk aan de gemeente worden overgemaakt.

In Groningen valt een groot aantal kerkgebouwen onder de BRIM-regeling, waaronder de drie grote binnenstadskerken Martini, A-kerk en Nieuwe Kerk. Alle drie hebben zij een onderhoudsprogramma voor een termijn van zes jaar ingediend.

Bij de indiening van dat programma zijn de eigenaren er van uitgegaan, dat zij 10% van de kosten zelf voor hun rekening moeten nemen. Voor grote, onderhoudsgevoelige kerken zijn dat al bedragen die er behoorlijk inhakken.

De eigenaren van deze kerken hebben nu bericht gekregen, dat de gemeente na 2014 geen ISV-gelden meer van het Rijk zal ontvangen en dat het daarmee onzeker is, of de gemeente na 2014 die 25% subsidie nog ter beschikking kan stellen.

Dat zou betekenen dat voortaan 35% van de onderhoudskosten voor rekening van de eigenaar gaat komen.

Dat kan nogal wat gevolgen hebben. Het gaat in alle gevallen om erg onderhoudsgevoelige gebouwen, de kosten van onderhoud gaan het budget van de eigenaren vaak ver te boven.

In een aantal gevallen, zeker daar waar een niet vermogende kerkelijke gemeente eigenaar is, zal de tering naar de nering gezet moeten worden en zullen onderhoudsonderdelen worden geschrapt of op de lange baan geschoven. Geld dat er niet is, kan ook niet uitgegeven worden. Dat zal over een aantal jaren zeker aan het uiterlijk van die kerken afleesbaar zijn.

Er is nog een ander aspect dat hiermee verband houdt.

Om die grote kerken exploitabel te krijgen wordt hoe langer hoe meer gezocht naar verhuurmogelijkheden. De Martini en de A-kerk zijn daarin voorlopers, andere, zoals de Nieuwe Kerk zijn er ook mee bezig. Maar dan moet je wel een goede kwaliteit kunnen bieden: het gebouw moet uitstraling hebben en er van binnen goed uitzien. Wanneer noodgedwongen op het onderhoud wordt bezuinigd en er allerlei mankementen en tekenen van verwaarlozing zichtbaar worden, wordt een gebouw natuurlijk minder aantrekkelijk voor huurders. Dan dreig je in een negatieve exploitatiespiraal terecht te komen. Minder inkomsten: nog minder onderhoudsmogelijkheden. Je hoort wel eens de redenering dat het om Rijksmonumenten gaat en het Rijk dan ook maar voor adequate subsidiering zou moeten zorgen. Maar ze zijn natuurlijk geen Rijks-eigendom en ze staan wel in onze stad. Ook de gemeente heeft hier een verantwoordelijkheid!

Naar te hopen valt, lukt het de gemeente dan ook om financiële mogelijkheden te vinden en het huidige subsidiebeleid voort te zetten. Met name bij de drie grote binnenstadskerken gaat het om gebouwen die het beeld van de stad sterk bepalen.

Je zou je toch doodschamen wanneer deze visitekaartjes er shabby uit zouden gaan zien!

Optopping

De stad moet niet op slot. Die vrees hoor je steeds weer uit de mond van wethouders, raadsleden en ambtenaren als je pleit voor nieuwbouw of verbouw in de binnenstad die de bestaande maatvoering respecteert. Hoezo op slot denk je dan, we pleiten toch niet voor een stop op nieuwbouw?

Wie op een wandeling door de binnenstad het hoofd omhoog en de blik opwaarts richt kan de vreemdste optoppingen waarnemen die het aanzien en de maatvoering in de straat verstoren. Soms te zien van de straatkant, soms van de achterzijde van de huizen. De ene keer heeft kennelijk een architect iets contrasterends boven op een huis ontworpen, de andere keer is de huizenbezitter zelf aan het timmeren geslagen en is een constructie verrezen die nog het beste met de term *revolutiebouw* kan worden aangeduid. Dit alles tot ergernis van de omwonenden. Hun uitzicht is bedorven en van hun tuintje is de privé-sfeer teniet gedaan en het zonlicht verdwenen.

Bijgaand drukken we een selectie af van een aantal foto's die gemaakt werden tijdens een fotosafari door de binnenstad van Groningen. Als je in onze stad, gaande langs de straten naar boven kijkt, valt er veel te genieten maar evenzeer veel te betreuren!

Dat er opgetopt wordt, komt voort uit de drang van bewoners om hun woning te vergroten. Maar ook uit de jacht van huisjesmelkers op hogere winst. In een stad met 50.000 studenten waarvan 35.000 in de stad wonen is de vraag naar kamers groot. En zolang daarin niet wordt voorzien door nieuwbouw van jongerenflats – en de kans op nieuwbouw is sterk verkleind doordat de woningcorporaties in hun financiële mogelijkheden sterk worden beknot door de maatregelen van het kabinet Rutte II- zijn

de pandjesbazen in het offensief ten koste van het aanzien van de stad en van een fatsoenlijke huisvesting van de studenten. Het is een geluk bij een ongeluk dat de banken zo ontoeschietelijk zijn met de kredietverlening. Dat remt allerlei gekkigheid af. Dat is de zegen van de crisis!

Vaak wordt ons gevraagd of men iets kan doen tegen ongewenste verbouwingen en nieuwbouw in de eigen woonomgeving. Dat hangt van het bestemmingsplan af, is dan ons antwoord. Mag er volgens het bestemmingsplan hoger gebouwd worden, dan heeft een opdrachtgever daartoe het recht en zal het gemeentebestuur hem niet tegenhouden. Alleen bij het vaststellen van een nieuw bestemmingsplan kunnen de burgers via een welomschreven inspraaktraject invloed uitoefenen op de normen voor de (ver)bouw. En dan is er het welstandsregiem, onlangs door de gemeente voor de beschermde stadsgezichten van de binnenstad aangescherpt. Gaat een (ver)bouwplan over de gangbare maatvoering in een straat heen, dan zal de welstandsc commissie het gemeentebestuur negatief adviseren tenzij er sprake is van een ontwerp van *bovengemiddelde architectonisch stedenbouwkundige kwaliteit*.

De foto's,
gemaakt door Bob van Dijk, betreffen:

1) Lage der A; 2) hoek Sledemenerstraat-Astraat; 3) achterzijde Oude Kijk in't Jatstraat; 4) achterzijde Kromme Elleboog; 5) Oostersingel (Savillepanden); 6) Tuinstraat; 7) Achterzijde Tuinstraat; 8) Smakkersgang; 9) Smakkersgang: hier komt de vluchtrap uit in de steeg, dus op de openbare weg; 10) Lijnbaanstraat

1

2

3

11

4

5

6/7

8/9 - 10

“Mooi en lelijk”

*Het Nijesteegebouw
vanuit het centrum gezien.*

Ik kan me voorstellen dat ik niet de eerste ben die het nieuwe Nijesteegebouw wel als erg groot zie. Iedere maatvoering lijkt verloren te zijn gegaan in de hoop iets spectaculairs neer te zetten. Het past ook niet bij het plein, en het doet niks met de fijne stukjes stad erachter en ernaast. Het is zelfs zo groot dat het opdoemt boven alle andere gebouwen als je vanaf de Trompkade kijkt. Wat de grootte van het gebouw

*Nieuwbouw
Hoge der A 3 en 4*

extra ongepast maakt is dat woningcorporaties door zeer moeilijke tijden gaan. Helaas is het altijd zo dat gebouwen pas gerealiseerd worden als de economie al weer in de andere helft van de cyclus zit. Zo is de stad nu aan het Forum aan het bouwen terwijl we ondertussen de grootste bezuinigingsoperatie ooit doorvoeren. Ook een actie die door de ongeplande planning wenkbrauwen doet fronsen.

Ik kan me ook niet aan de indruk onttrekken dat Nijestee zelf een beetje spijt heeft van het formaat van het gebouw. Je zal maar als directeur tegenwoordig telkens moeten uitleggen dat corporaties bijna nergens meer geld voor hebben terwijl er net zo'n kolos neer is gezet.

Een gebouw dat vaak als ongepast groot is bestempeld is de nieuwbouw aan het Hoge der Aa. Dat is onterecht nu het er eenmaal staat. Het past juist zeer goed in de context van het Hoge der Aa en is veel mooier dan wat er stond. Dat valt overigens nog gewoon via Google maps te 'bewonderen'. Nu ik het weer terug gezien heb kan ik niet anders dan erkennen dat dit een grote verbetering is.

Misschien hebben we ons achteraf gezien met z'n allen wel een beetje te druk gemaakt over dit project van de Zwarte Hond. Dat lijkt overigens een terugkerend patroon bij iedere nieuwe ontwikkeling, maar wie weet hoeveel miskleunen de kritische houding van de Groningers heeft voorkomen?

Randy Martens is raadslid namens de PvdA.

“Mooi en lelijk 2”

De ronde kop met de ingang van de parkeergarage.

Naast de mening van Randy Martens nog wat aanvullende informatie over de Damsterpoort, het nieuwe gebouw van Nijestee. Het is ontworpen door Onix architecten.

Op de website van Onix staat over dit gebouw onder andere het volgende:

“Het totale volume wordt bepaald door de stedenbouwkundige omgeving, de ruimtebehoefte van Nijestee en door de ondergelegen parkeergarage. De structurele vorm is groot waar het groot kan zijn én sluit aan daar waar de directe context vraagt om een kleiner volume. De ronde ‘kop’ markeert op een eigentijdse manier de entree van de binnenstad en sluit aan bij de grote schaal van ringweg en de omliggende grootschalige gebouwen. Bovendien is de entree van de parkeergarage hieronder gesitueerd. Het lage gedeelte sluit aan bij de

schaal van het plein en de kleine korrel van de bebouwing.”

Klopt dat verhaal wel? Had Nijestee deze ruimte wel nodig? Iedereen kan zien dat de ruimtebehoefte van Nijestee minder groot is dan de ruimte die dit gebouw biedt: de bovenste verdiepingen staan al maanden lang leeg en worden, voor ieder zichtbaar, met grote letters te huur aangeboden.

De relatie tussen het volume van dit gebouw en de aanwezigheid van een parkeergarage is mij nog niet duidelijk, of het moet zijn dat zo’n groot gebouw nodig is om de parkeergarage te kunnen bekostigen. Wel duidelijk is het ontbreken van de relatie tussen het volume van het gebouw en de stedenbouwkundige omgeving van het beschermd stadsgezicht van Binnenstad Oost. Deze relatie ontstaat niet door alleen aan de kant van het historisch stadscentrum de gevel te verlagen, het blijft vanuit het stadscentrum en vanuit de randen van het Damsterdiep gezien een hoog gebouw. Dat geldt ook voor de zijde van het gebouw die naar het verkeersplein is gericht en voor de zijkant van het gebouw.

De zijkant van het Nijestee gebouw.

De directeur van Nijestee, de heer Bregman, vertelde tijdens het Boumagesprek op 13 december 2012 in het nog niet voltooide Nijesteegebouw, dat het gebouw zo groot is omdat de stedenbouwkundige van de gemeente het nodig vond dat op deze plek, waar vroeger de Steentilpoort stond, een groot gebouw als nieuwe stadspoort bij de ingang van het centrum zou komen te staan. Echter, de Steentilpoort was volgens de beelden op de beeldbank van de gemeente Groningen ongeveer zeven meter hoog, niet te vergelijken met de huidige Damsterpoort. Een betere naam voor dit gebouw zou de Bastille zijn geweest, de naam van het Grand Café aan de stadzijde van het gebouw van Nijestee. Een jaarlijkse bestorming op 14 juli zou wat leven op het plein kunnen brengen.

“Mooi en lelijk 3”

Een commentaar op het artikel over Hoge der A 3 en 4
in het Vriendenbulletin van maart 2013

Hoge der A 3 en 4 weerspiegelen de technische mogelijkheden van nu. Grote en zware glasvlakken in beide gevels zijn een belangrijk onderdeel van de detaillering en kunnen alleen met een hefkraan in het bouwwerk worden getorst. In de belendende percelen is dat niet zo; daar bepalen nog de maten en transporteerbaarheid van glasvlakken van honderd jaar geleden de vormgeving van ramen en kozijnen. Het resultaat zijn kleine glasvlakken en een rijke detaillering in kozijnen en gevelwerk, die het anonieme grijsblauwgroen van moderne HR beglazing in nieuwbouw bepaald mist. En daarmee zijn we bij de eerste afwijking tussen de bebouwing van nummer 3 en 4 en de omgeving aangekomen: de raamoppervlakken zijn disproportioneel, de kleurstelling van het metalen kozijnwerk is sober, niet contrasterend figuratief en de kozijnen zijn technisch koud afgemonteerd in voorgemetselde rechthoeken, waardoor ons oog maar weinig voedsel krijgt.

De tweede dissonant is de gevelopdeling van Hoge der A 3. Bij alle overige bebouwing levert een denkbeeldige verticale lijn vanuit de nokpunt van het frontale zadeldak een symmetrie tussen links en rechts in het gevelfront op. Omdat in het ontwerp voor nummer 3 een uitkragend balkon is toegepast en de drie raampartijen asymmetrisch onder een plat dak in de gevel liggen, is er geen samenhang met de rustige ritmiek van de andere voorzijdes. Op zich is dat nog geen oordeel over hoe kundig of origineel het ontwerp is, maar in een historische gevelwand, waarin elke viool een onderdeel is van één grote partituur, is dit uit de maat lopen voor velen ongepast.

Over de buitensporige proporties van Hoge der A 3 is al veel geschreven en bijna elke criticus valt wel over de hoogte van de vijfde – of eigenlijk zesde etage – die de middeleeuwse daklijn van de pakhuizen verstoort en het zicht op de toren belemmert. Ik doe hier bewust geen uitspraken over het karakteristieke of de bovengemiddelde uitvoeringskwaliteit van het ontwerp, omdat dat al door anderen veelvuldig is gedaan. Met een doel. Want door die kwaliteiten van het ontwerp in het discours maar steeds te benadrukken, wordt nu het accent niet op het feit gelegd dat geen enkel bouwwerk zonder een context is en niet een relatie met de omgeving aangaat. En het is juist diezelfde omgeving, die hier het hardste oordeel velt over het ontwerp voor Hoge der A 3: en wel als een de ritmiek en melodie verstorende, irriterende dissonant.

De redactie

“Mooi en lelijk 4”

Op de omslag staat een foto van de Peperstraat met urilift op Koningsdag. Het verlangen van het gemeentebestuur om een urilift te bouwen in de Peperstraat voor het Pepergasthuis ten gerieve van de uraten van de vele cafébezoekers is thans bevredigd dankzij de uitspraak van de Raad van State die de bezwaren van de Voogdij van het Gasthuis terzijde heeft gesteld. De urilift verrijst thans op gezette tijden 's avonds en 's nachts en op feestdagen ook overdag.

Rondleiding door een stad in de stad: het UMCG

Een interview met Freek de Bos

In de hal bij de ingang van het UMCG ontmoet ik Freek de Bos. Hij zou daar recht tegenover de ingang op me wachten. “Ik heb nogal lang blond haar”, zei hij. In het Grand Café links van de ingang met uitzicht naar buiten, vertelt hij over de rondleiding die hij voor de Vrienden van de Stad gaat houden.

Freek de Bos werkt bij de afdeling Bouwen en Infrastructuur van het UMCG, de afdeling die verantwoordelijk is voor de gebouwen en de infrastructuur van die gebouwen: het hoofdgebouw (het Centraal Medisch Complex, of CMC), de Brug en de energiecentrale. De andere gebouwen zijn eigendom van de universiteit. De afdeling bouw- en infrastructuur moet zorgen dat alle voorzieningen werken: de liften, dat er zuurstof uit de muur van de operatiekamers komt, de voorzieningen bij de bedden, dat er stroom uit het stopcontact komt. Freek werkt bij de afdeling Beleid. Daarnaast doet hij rondleidingen door het gebouw. Hij kent het gebouw goed, werkt hier al zeven jaar en hij is als historicus geïnteresseerd in de geschiedenis van het gebouw. Hij leidt ongeveer vijftien keer per jaar rond: meestal bezoekers van congressen in het UMCG tussen de lezingen door, laatst nog een groep Duitse artsen uit Oldenburg. En binnenkort de Vrienden van de Stad.

De rondleiding, die ongeveer anderhalf uur duurt, gaat door het openbare gebied van het hoofdgebouw, en door de ringvormige verbindingsroute van 3 km lang in de kelder (maar hij laat slechts een deel hiervan zien). Deze verbindingsroute wordt gebruikt voor transporten

tussen de verschillende afdelingen, ook voor de buizenpost door doorzichtige buizen, waardoor ook bloed- en urine-monsters worden vervoerd. Verder laat hij ons de oude bestuurskamer zien om duidelijk te maken hoe anders de cultuur was in de tijd van de bouw van het eerste gebouw van het academisch ziekenhuis aan de Oostersingel in 1903.

Volgens Freek de Bos is het UMCG misschien wel het beste ziekenhuis van Nederland qua inrichting en routing. Er zijn bij de bouw bepaalde keuzes gemaakt waaraan nog steeds wordt vastgehouden.

Een paar voorbeelden van keuzes:

- Op de derde verdieping liggen vaak de ernstige patiënten, daar zijn ook de operatiekamer en de intensive care.
- De logistiek is goed geregeld: al het vervoer vindt onder de grond plaats, daardoor zijn de gangen zo rustig ondanks het feit dat er 15000 bezoekers per dag komen.
- Healing Environment: de omgeving van de patiënt helpt bij het beter worden. De intensive care is daarom onlangs naar de buitenkant van het gebouw verplaatst. Er zijn plannen om ook de operatiekamers te verplaatsen.
- De winkelstraat die begin jaren '90 geopend werd. Uit de hele wereld kwamen gasten kijken. Dit was iets nieuws! Nu vind je in andere ziekenhuizen ook dergelijke winkels.
- Brede binnenstraten: de directeur van het ziekenhuis, Jan Hamel, wilde een gebouw dat zo min mogelijk op een ziekenhuis leek, maar meer op een stationshal, op Schiphol of op een Amerikaanse mall. Het idee achter het